

گفت و گوی پۆژنامەى كوردستان راپۆرت لەگەڵ بەكر ئەحمەد
سەبارەت بە تەوهرى شكست وپەراويزبوونى بزووتنەوہى چەپ لەكوردستان

1- وەك بىنيمان لەم چەند ساڵەى دوایدا بزووتنەوہى چەپ و سۆسالىستى لەكوردستان بەتەواوہتى پاشەكشەى كردووہو مەيدانەكەى بۆ بزووتنەوہ نەتەوہى و نائىنىيەكان بەجىھىشتووہ، لەكاتىكدا لەرابردوودا چەپ لەكوردستان خاوەنى ھىزىكى تاراددەيەك حىساب بۆكراو بوو، ئايا ھۆكارى سەرەككى ئەم پاشەكشەيەى بزووتنەوہى چەپ لەچيدا دەبيننەوہ؟ ئاخۆ گرێدراوہ بەپاشەكشەى جىھانى بزووتنەوہكەو ھەرەسى سۆقتنەوہ ياخود پەيوەستە بۆ ناواقىعبنى چەپ و بارودۆخى نەپەخساوى ناوخۆى كوردستانەوہ؟. بەكورتى ئەو فاكئۆرە سترۆكتۆريانى چىن رەوتى چەپيان لەكوردستان سست وپەراويزخستووہ؟.

ت

بەكر ئەحمەد: بەر لە وەلامى پرسىارەكە، حەزدەكەم رۆونكەدنەوہيەكى كورت لەسەر دەستەواژەى چەپ بدم لە پرسىارەكەى ئىيوەدا. چونكە پىموايە ئەم دەرپرینە كۆمەلەىك نارۆشنى گەورەى لە دەورە، تا ئەو رۆونكردنەوہيەش نەدم، ناتوانریت دەست بخریتتە سەر بەشىكى زۆر لەو وەلامانەى كە بەلاى منەوہ گرنگن.

چەپ ناوى بزووتنەوہيەكى بەرىن و فراوان لە خۆى دەگریت كە تىكەلەكەىك لە چەپى ناسىونالىست و بۆرژوا رىفۆرمىست و كۆمۇنىزمى ماركسىش لە خۆيدا جىدەكاتەوہ. ئەگەڵ ئەوہشدا، پىموايە چەپبوون و چەپگەرايى لە كۆمەلگەى كوردستاندا لە ئەفسانەيەكى سەيدا يەخسىركراوہ و تەنانەت لە بارى سىمبولىيەوہ، لە جىگايەكى باشترا لە چاو بزووتنەوہ سىياسىيەكانى دىكەدا ، جىگەى بۆ كراوہتەوہ. بەلام لكاندنى شوناسى چەپبوون بەم ھىزىان ئەو ھىزى سىياسىيەوہ، پەيوەست نىيە بە بوونى چەترىكى ئايدىئۆلۆژىيەوہ تا بە ھۆبەوہ ھىزە سىياسىيەكانى پىوہ بناسریتتەوہ. ئەگەر چى تا ئىستا لە كۆمەلگەى ئىمەدا، ماركسىزم ھەمىشە وەك پىوہرىكى ئايدىئۆلۆژى نامادىيى ھەبووہ بۆ ناسىنەوہى چەپەكانى كۆمەلگە. كە لە واقىعشدا وا نىيە. چەپبوون و راستبوونى ھىزەكانى كۆمەلگە، ھىندەى كەش و ھەواى كولتورى سىياسى كۆمەلگە و بزووتنەوہ سىياسىيەكانى ديارىدەكات، ھىندە پەيوەست نىيە بە شوناسى ئايدىئۆلۆژى خودى ھىزەكانەوہ. حزبى دىمۆكراتەكانى ئەمريكا، لەسەر چەپى كۆمەلگەى ئەمريكى بە حساب دىت و ئەگەر راستەكانى سوید لە بەارنەبەر يەكىتى نىشتىمانى كوردستاندا دابنىت، ھەستدەكەيت حزبىكى سۆسالىدىمۆكراتە، لە كاتىكدا ئەم

سایکیش، جا له "برسا بیت یان له ترسا" له پشتی باوکی بزووتنهوهی ناسیونالیزمهوه که به راستی کۆمه‌نگای کوردستان ناو ده‌بیریت، سوائی کورسی و مانگانه‌ی حزبه‌کانییه‌تی. بۆیه نهوهی په‌یوه‌ندی به په‌راویزبوونی چه‌په‌وه‌ه‌بیت کوردستاندا، بۆ من، له پاش نهو روونکردنه‌وه‌یه‌ی سه‌روهه له سه‌ر چه‌پ و چه‌پ‌گه‌راییی له کۆمه‌نگادا، په‌یوه‌سته به له په‌راویزبوونی با‌ئه‌که‌ی دیکه‌ی ناو بزووتنهوهی چه‌پ که مارکسیزم و کۆمۆنیزمی مارکسه. بۆیه با بگه‌ریمه‌وه لای پرسپاره‌که‌ی نیوه. " ناخۆ گری‌دراوه به‌پاشه‌کشی جیهانی بزووتنه‌وه‌که‌و هه‌ره‌سی سۆفیته‌وه یاخود په‌یوه‌سته بۆ ناواقعیییی چه‌پ وبارودۆخی نه‌په‌خسای ناو‌خۆی کوردستانه‌وه"، ده‌گری هه‌ندی‌ک له وه‌لامه‌کانی من به‌م شیوه‌یه‌ی خواره‌وه بن.

شکستی سۆفیه‌ت له کورتماوه‌دا کاریگه‌ری له‌سه‌ر شکستی نهو چه‌په‌ ره‌سمییه‌ داده‌نیت که له مه‌داره‌کانی بلۆکی خۆره‌لاتدا ده‌سوراپه‌وه. له درێژماوه‌دا ده‌رفه‌ت بۆ ده‌رکه‌وتنی سۆشیا‌لیزمیکی دیکه ده‌کاته‌وه که سه‌رمایه‌داری ده‌وله‌تی نا‌کریت شووناسی بیت. به‌لام له کوردستاندا و له گه‌رمه‌ی راپه‌رین و دوا‌ی نهو زه‌مه‌نده‌دا، نی‌مه‌ رووبه‌رووی وه‌رچه‌رخانیکی گرن‌گین له‌بالاده‌ستبوونی کۆنه‌په‌ره‌ستی و به‌ده‌سه‌لاتگه‌یشتنی نهو بزووتنه‌وه‌یه‌ی له پال نه‌م‌ریکا‌دا راده‌وه‌ستیت.

هه‌له‌هاتنی خۆیناوییه‌انه‌ی سیسته‌می نو‌یی جیهانی له‌ جه‌نگی که‌نداودا، عی‌راق و کوردستان ده‌کاته شوونی تاقیکردنه‌وه‌ی لایه‌نه‌ کوشنده‌کانی نه‌م سیاسه‌ته. شه‌ری ناو‌خۆ و گه‌مارۆی ئابووری له‌سه‌ر عی‌راق قیژه‌وتترین سیاسه‌ته‌کانی نه‌م دۆخه‌ی نه‌وه‌ده‌کانی کوردستانه که قوربانیه‌کانی له‌ عی‌راق و کوردستاندا ملیۆنه‌ها ئینسانه. له ناو نه‌م هه‌ل و مه‌رجه خۆیناوییه‌دایه که ئایین جیگایه‌کی فروانتر له‌ ستره‌که‌چه‌ری کۆمه‌نگادا دا‌گیرده‌کات و ئاستی مه‌ده‌نییه‌تی کۆمه‌نگا چه‌نده‌ها سا‌ل به‌ره‌و دواوه ده‌گی‌رتیه‌وه. به‌کورتیه‌که‌ی له‌ دوا‌ی نه‌وه‌ده‌کانی سه‌ده‌ی رابردووه‌وه، چه‌مکی ئینسانبوون و ئینسانیه‌ت له‌ ئاستیکی نیونه‌ته‌وايه‌تیدا ته‌واوی به‌هاکانی خۆی له‌دسته‌دات و له‌ عی‌راق و کوردستانیشدا نه‌م به‌هایه‌نه‌ دینه‌ خوار به‌هاکانی ئاژده‌هه‌وه. کوشتن له‌ سه‌ر هه‌وییه‌ی شیعه و سوننی بوون، دابه‌شکردنی شار و شارۆچکه‌ به‌سه‌ر ره‌نگی سه‌وز و زه‌رددا، جیگایه‌ک بۆ ده‌نگیکی دیکه‌ی جیاواز ناهیل‌یتیه‌وه که پیناسه‌یه‌کی دیکه‌ی بۆ ئینسان هه‌یه. سۆشیا‌لیزم له‌ ناو دۆخیکی وه‌ک نهو به‌ره‌ریزه‌ی ناو عی‌راق و کوردستاندا له‌ دوا‌ی نه‌وه‌ده‌کانه‌وه، زه‌ره‌رمه‌ندترین هیزه‌کانی کۆمه‌نگایه. ئاخ‌ر کاتیک ته‌وه‌ره سه‌ره‌کییه‌کانی خه‌باتی سیاسی له‌ با‌شترکردنی ژیان و عه‌داله‌تی کۆمه‌لایه‌تییه‌وه گۆردرا بۆ خه‌بات بۆ مانه‌وه " صراع من اجل البقاء"، نه‌کوژران به‌هۆی پارته‌بوون و یه‌ک‌تیبه‌بوونه‌وه، سوونبوون و شیعه‌بوونه‌وه، کاتیک نه‌م ته‌وه‌رانه‌ی خه‌باتی سیاسی له‌ بناغه‌وه ئالوگۆررییان به‌سه‌ردا دیت، نه‌ کار و ریضای کۆمه‌لایه‌تی جیگایه‌کییان بۆ ده‌مین‌یتیه‌وه، نه‌ مافه‌کانی ئینسان، به‌لکو شه‌ر ده‌بیت به‌ جه‌نگیکی گه‌وره بۆ مانه‌وه. تۆ دیکه‌ت بده، پاش 17 سا‌ل له‌ ده‌سه‌لاتی کوردی، تازه به‌ تازه ده‌بسته‌ریت که ئه‌گه‌ر نه‌م‌ریکا بکشیته‌وه، کورد له‌ گۆمی خۆیندا، نووقمه‌ده‌کریت. نه‌مه‌ قسه‌ی به‌پرسی سه‌ربازی گه‌وه‌ری یه‌کیتی نیشتمانی کوردستانه. جا وه‌ره ئیتر تۆ با‌سی گه‌نده‌ئی بکه! بزانه بزووتنه‌وه‌ی کوردایه‌تی چه‌نده ئاسان ده‌توانیت هه‌ستی شه‌قامی کوردی به‌شوین خۆیدا رابکیشیته‌وه.

له پال نه‌م بالاده‌ستییه‌ی کۆنه‌په‌ره‌ستی سیاسی که پرۆژه‌یه‌کی به‌سه‌ردا فه‌رزگراو و زاده‌ی سیسته‌می نو‌یی جیهانی دوا‌ی جه‌نگی سارده، هاوکاتیش زاده‌ی په‌یامی نهو بزووتنه‌وه سیاسیه‌یه که بۆ هه‌موو که‌سیک

ناوهۆکهکهی رۆشنتر دیاره نه مپویدا وهک له سه رهتای نه وه ده کاندای، خائیکى دیکه ی گرنگ هه یه که په یوه ندى به چۆنیتى کرده وى سیاسه ته وه هه یه له کوردستاندا.

نهم مپزووه له کوردستاندا ته واو رهنگرێژه به کولتورى دهست بۆچه کبردنه وه. تۆ ناتوانیت له کوردستاندا هیزیکى سیاسى تازه بیت و دهست بۆ چهک نه بهیت. نۆزیکى بوون به هیزیکى کۆمه لایه تی گه و ره له کوردستاندا، به نووله ی چهکی کلاشینکۆفه کاندای گوزهرده کات. نوه شم له یاد نه چیت له دواى که ورتنى په یکه رهکانى سه دامه وه، فه رده گونیه ی ده فته ره دۆلاریش، که نائیکى دیکه یه که هیزی پى په ی داده کریت، نهک وهک کرینى دهنگى خه نک، به نکو وهک هۆکاریک بۆ گه یاندى په یامى خو له رینگه ی سه ته لایته کانه وه. شووراکان هیشتا مه ترسیبه کی گه و ره ی بۆ سه ر ده سه لاتی به ره ی کوردستانى پینکه هینابوو، به چهک په لاماردان. سیناریۆى داخستنى مقه رهکانى حزبى کۆمونیست بینه به رچاو، نهمه نه و چوارچیه کۆمه لایه تیبه سیاسیه که هیزیکى تازه له کوردستاندا خو ی تیا ده بینیته وه.

خائیکى دیکه ی گرنگ که نامژه ی پینده م، به رفراوانى تووندبوونه وى تپروانینى ناسیونالیزمه له کوردستاندا. به تایبه ت دواى نه وى پرۆسه ی ده سه لاتی سیاسى له عیراقدای له سه ر ئینتیمای نه تنیبه ت و ئاین ده سه لاتی داده مزرینیته وه. تۆ ته ماشاکه، له پال نه و هه مووره خه یه ی شه قامى کوردستان هه یه تی له به رانه به ر ده سه لاتی بزووتنه وى کوردایه تیدا، هه ر بۆ خاترى نه وى ده سه لاتی کوردی له به غدادا که م نه هینیت، خه نک ناچاره دهنگ بداته وه به وان، "ناخر با دهنگى کورد له به غدادا که م نه کات". چاره سه رنه کردنى کیشه ی که رکوک هه میشه وهک بانقیکی ئارامى ده سه لاتی بزووتنه وى کوردایه تی بووه بۆ نه وى له گه ل دهنگى فه ره اد سه نگاویى و شیرکۆ بیکه سدا، دیسانه وه بانگه وازى کۆمه لانى خه نکى کوردستان بکاته وه تا بینه وه به ر مالهکانى نه وان.

خائیکى دیکه ی گرنگ که ناکرێ نامژه ی پینه کریت، نه و پرۆسه ی "مه منوع" و فه ده غه کردنه ره سمیه ی ده سه لاتی هه ردوو حزبى ده سه لاته له کوردستاندا له به رانه به ر حزبى کۆمونیستی کرێکاریدا. بگره هه ر هیزیکى دیکه ی جددى که بیه ویت کارنک نه نجامبدات له دژى ده سه لاتی ره سمیدا. هیشتا رۆژنامه ی نۆکتۆبه ر به هه موو لاوازیبه کی رۆژنامه وانیه وه، له سلیمانى و هه ولییر به ره سمى چاپ ناکریت.

نهم فاکتۆرانه ی که من لیره دا به کورتى نامژه م پیدان، زیاتر فاکتهرى ده ره کی به سه ردا فه رزکراون. به لام بۆ حزبیکى کۆمونیست که بریاره شوړش بکات و په یامى خو ی به گوین کۆمه لگادا بدات، ده کرا ستراتیژ و نالوگۆرى گه و ره له خویدا نیشانبدات. بیگوومان هۆکارى ناوخوینى گرنگیش هه ن وهک چۆنیتى کۆمه لایه تیکردنه وى نهم هیزه و رۆنى کادر و جیگا و رینگای کیشه کۆمه لایه تیبه کانی دیکه ی کۆمه لگای کوردستان که له سیاسه تی ده سه لاتی کوردیدا ته واو ونه و لای چه پیش هیشتا شوینى دووباره سه رنجلیدانه وه نه بووه.

2- دواى ئەم قەيرانە دارايىەى لەئەمەرىكاوہ جىهانى گرتەوہ، يان راستر بلینى سىستىمى سەرمايەدارىي ھاوچەرخى گرتەوہ، وا باس دەگریت رەنگبى رووگردنەوہ سىستىمى سۆسيالىستى پەرەسەندن بەخۆوہ بىنى، ئايا پیتوايە لەگوردستان بزووتنەوہى چەپ لەدۆخیکدايە بتوانیت لەسەر ئاستىكى بەرىن ولەسەر شانۆى سەرەكى سىياسەتى کۆمەلگە رۆلکى کارا و ديار بگيرت؟ ئايا ئاسۆى بزووتنەوہکە لەگوردستان رووى لەکويە، ئاخۆ تووشى پاشەکشەى زياتر دەبیت يان لەم بارودۆخە پر قەيرانەى سىستىمى کاپىتالىستى جىهانى وشکستى سەرمايەدارىي لۆکالىي، بزووتنەوہى چەپى گوردستان رووى لەگەشانەوہو زىندوو بوونەوہى؟.

من تەواو پەشبينم بەرانبەر ئەم دۆخەى قەيرانى دارايى هیناويەتە پيشەوہ.

ئەم قەيرانە وەک بەشیک لە ئەزمەى سىستەمى سەرمايەدارىي چاويلیدەگریت. تەنانەت ئابووریناسىكى دەستى دەى "ۆل ستريت" یش بگريت، ھەر وا دەتیت. سەرمايەدارىي و ئەزمە وەک ئىنسان و ھەلامەت وايە. خەسلەتیی بنەرەتى سەرمايەدارىي، ئەزمەيە. بەلام ئەمە بە مانای ئەوہ نبيە کە سەرمايەدارىي لە ئەزمەدايە. ئەزمە خود بە خود ھىزى شۆرشيگير ناهينيتە پيش. سۆسياليزم ناتوانیت لەسەر ھەژارى خەلک بژى. ئەم ئەزمەيە، مارکس دەھينيتەوہ پيشەوہى بىرمەندانى سىياسەت و ئابوورى. سەرمايەدارى دەخاتەوہ ژير پرسیار، جەدەلەکانى سىياسەت و ئابوورى لە نيوان بلۆکە سىياسىيەکانى چەپ و راستى کۆمەلگادا تووندتردەکاتەوہ. يەکیک لە خەسلەتە گرنگە ئایدیۆلۆژيەکانى ئەم ئەزمەيە، ئیدانى دوا بزمارە لە تابووتى ئەو بزووتنەوہ سىياسىيەى کە سۆسياليزمى وەک دەستتیبوہردانىكى زياترى دەولەت چاويلیدەکرد. تەماشای بکە، راستى ئەوروپا لە يەک بەيەكى ئابووريبە ئەزمە گرتووەکاندا، ئامادەنيە دەست بە داوينى دەولەتەوہ بگري بۆ پرگاکردنى کۆمپانىيا گەورەکان. جەنەرال مۆتۆر ئيفلاس دەکات يان نايکات، بريار نبيە بە پارەى باجى ھاوالاتيبان پرگاکریت.

بەلام ئەم ھەلومەرجە تازەيە، ھيشتا چەپى ئەوروپاي نەخستۆتە سەر ئەو ريگايەى کە لە نيوان سەرمايەدارى بازارى نازاد و دەولەتیدا، دەگرى سىستەمى کارى کرىگرتە خۆى بخريتە ژير پرسیارەوہ. ئەم رەخنە سۆسيالىستىيە لە تەواوى دنياىدا، بە شيوەى بزووتنەوہيەكى کۆمەلایەتى غاييبە.

قەيرانى دارايى سەرمايەدارى دەکرا بە ئەزمەى سەرمايەدارىي تەواو ببوايە، بەلام لە نەبوونى بزووتنەوہيەكى ئاواھيدا لە ئاستى نيونەتەوايەتیدا، بەو ئاراستەيەدا نەرويوہ. ھەفتەى رابردوو مليونەھا کرىکارو کارمەندى فەرەنسى دینە سەر شەقام و پەياميش بۆ دەولەت " پرگاکردنى کار" و پارەى زياترە بۆ ئەو کۆمپانىيانەى لە قەيراندان". يەکیتى کرىکارانى ميتانى سوید کە بەھيزترين يەکیتیبە کرىکارىيەکانى سوید و ئەوروپايە لە تازەترين دانووسانياندا لە گەل کۆمپانىيايى دروستکردنى سەيارەى فۆلشۆدا، لەسەر کەمکردنەوہى کرى و پاگرتنى بەرزکردنەوہى کرى سالى 2009، ریکدەکەون. شیعارى کرىکارانى بەریتانیا، بەشوين بانگەوازە بەناويانگەکەى سەرۆکى حزبى کرىکارانى بەریتانیاىدا" کارى بەریتانى بۆ کرىکارى بەریتانىيە". بزووتنەوہى

سەندىكىيى ئە دەستى سۆشئالدىمۆكراتى ئەوروپادا، بزووتنەوئى كرىكارىي خەساندووه. راستى ئەوروپا ئە هەندىك ولاتەكاندا بەشكى زۆر ئە پەيامە ترادىسىئونىيەكانى چەپى سوونەتى سۆشئالدىمۆكراتى مۆنۆپۆلكردووه. پرسىيار ئەوئىيە ئايا سۆشئالدىمۆكراتى خۆى ئە جىگای راستى كۆمەنگادا بووه تاكو راست بتوانىت سەنگەرەكانى ئىداگىركات ياخود دەبى بە شوئىن شوئىنىك و شوئاسىكى دىكەوئە بىتت.

ئەم ئەزەمەيە، چەپى سوونەتى ئەوروپاى ئە دوورپانىكى خەتەردا پاگرتووه و هەندىك ئە رووخسارەكانى خەرىكە دەردەكەون. بەهەيزكردنى ئوكالىزم و رزگاركدنى كارى ولاتى خۆ، خەرىكە دەبىت بە ستراتىژ. ئە پال ئەم ئوكالىزمەدا، رەوتىكى دىكە ئە ناو بزووتنەوئى سەندىدكايدا، خەرىكە وەك راسىستىك دەمدەكاتەوئە. ئەوئى ئەم ئەزەمەيە، چەپ رادىكال بكاتەوئە و رەخنەى كرىكارى كرىگرتە ئە بەرانبەر سىستەمدا، بەرجەستەكاتەوئە، ئەبووئە دىاردەيەكى كۆمەلایەتى.

ئە پەيوەند بە كوردستانەوئە، دەكرى هەندىك ئە وەلامەكانى مە بەم شىئوئىيەى خوارەوئە بن. كارىگەرپىيەكانى ئەم ئەزەمەيە وەك ئەوئى كە ئە خۆرئاوادايە، لای ئىمە هىشتا دەرنەكەوتووه. بەلام مە پىموانىيە چەپ ئە كوردستاندا دەكرى ئەسەر ئاستى كۆمەنگادا دووبارە هەئسىتەوئە بەوئى ئەزەمەيەكى سەرمایەدارى بەرئوئىيە. بەئكو خوئى ئەم چەپ ئە دۆخى بن پرهەنسىپتىرەن بازارەكانى دنىادا كە كوردستانە دەيەوئى دەست بو چى بەرىت. ئەگەر ناسىئونالىزم بانگەوازى كۆمەنگا دەكات بو مەرگ و هەمىشە بە مەترسى" دوژمنەكانى كورد قووتمان دەدەن ئەگەر دەنگمان پىنەدەن"، چەپ ئە كوردستاندا ، دەكرى سەرنجى كۆمەنگا رابكىشىتەوئە بو ئەو شوئىنەى كە ژيان و رىضاهى كۆمەنگاى پىئو پەيوەستە و سىياسەت بىئىتەوئە بو ناو ژيان. مە پىموانىيە چەپ ئە كوردستاندا دەكرى ئە ناسىئونالىزمى كورد، كوردتر بىت و بىئوئىت ئە رىگای چارەسەرى ستەمى مىللىيەوئە، گروئە ئە ناسىئونالىزمى كورد بەرىتەوئە. بەئكو داخووزىيە ئىنسانىيەكانى كۆمەلانى خە لكى كوردستان و پىداگرتن ئەسەر مافەكانى ئەوان دەيكاتە هەيزىكى گەورەى كۆمەلایەتى.